Valtiovarainvaliokunnan mietintö n:o 25 hallituksen esityksen johdosta laiksi tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Eduskunta on 23 päivänä lokakuuta 1992 lähettänyt valtiovarainvaliokunnan valmistelevasti käsiteltäväksi edellä tarkoitetun hallituksen esityksen n:o 241/1992 vp.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti eduskunnan lakivaliokunta on antanut asiasta lausunnon, joka on tämän mietinnön liitteenä.

Valtiovarainvaliokunnan asettamassa verojaostossa, joka on valmistellut mietinnön valiokuntaa varten, ovat olleet kuultavina vanhempi hallitussihteeri Ahti Penttinen oikeusministeriöstä, hallitusneuvos Maija-Leena Sarkko valtiovarainministeriöstä sekä ylitarkastaja Jarmo Mattsson verohallituksesta.

Valtion viranomaisten virkatoimista ja toimituskirjoista perittävistä maksuista ja valtion yleisten laitosten käyttämisestä perittävien maksujen yleisistä perusteista oli aikaisemmin hallitusmuodon 62 §:n mukaan säädettävä lailla. Uusittuun hallitusmuodon VI lukuun sisältyvän 62 §:n mukaan valtion viranomaisten virkatoimien, palvelujen ja muun toiminnan maksullisuuden sekä perittävien maksujen suuruuden yleisistä perusteista säädetään lailla. Tämän mukaan riittää, että laissa säädetään maksujen yleiset perusteet. Laissa ei enää tarvitse säätää, mistä kaikista toimista ja palveluista maksu peritään. Valtion vanhan maksuperustelain korvaava uusi valtion maksuperustelaki tuli voimaan 1 päivänä maaliskuuta 1992.

Hallitus ehdottaa, että säädettäisiin laki tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista. Tämän lain yleisenä periaatteena olisi, että tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten tuottamista suoritteista perittäisiin maksuja.

Hallituksen esitykseen sisältyvän lakiehdotuksen mukaisesti kaikki maksut olisivat kiinteitä. Varsinaisten oikeudenkäyntiasioiden käsittelystä perittävien oikeudenkäyntimaksujen laissa vahvistettavat suuruudet olisivat huomattavasti alle omakustannushinnan. Muiden asioiden käsittelystä, toimenpiteistä ja toimituskirjoista perittävien maksujen suuruudet vahvistettaisiin asetuksella enintään suoritteen tuottamisesta aiheutuvia keskimääräisiä kokonaiskustannuksia vastaaviksi. Asia- ja asiakaskohtaiset maksuvapautukset tulisivat pääpiirteittäin pysymään nykyisinä. Asian käsittely työtuomioistuimessa ja markkinatuomioistuimessa muuttuisi maksulliseksi. Liikevaihtovero-oikeuden ja vakuutusoikeuden osalta ehdotetaan säilytettäväksi nykyinen käsittelyn maksuttomuus.

Käsiteltävänä olevaan esitykseen liittyy erikseen annettu esitys leimaverolain muuttamisesta (HE 65).

Uusilla tuomioistuintuloilla on laskettu katettavan tuomioistuinten kokonaiskustannuksista noin neljäsosa (1/4). Nykyisin perustein kattavuus on yksi viidesosa (1/5).

Hallituksen esityksessä mainituista syistä ja saadun selvityksen perusteella valiokunta pitää lakiehdotuksia tarpeellisina ja puoltaa niiden hyväksymistä.

Lakivaliokunnan lausunnossa ehdotetaan 1. lakiehdotukseen tehtäväksi eräitä muutoksia. Lausunnossa esitetyin perusteluin myös valtiovarainvaliokunta ehdottaa, että 1. lakiehdotukseen tehdään lakivaliokunnan ehdottamat muutokset.

Valiokunta kunnioittaen ehdottaa,

että hallituksen esitykseen sisältyvät 2.—8. lakiehdotus hyväksyttäisiin muuttamattomina ja

että 1. lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

1.

Laki

tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Soveltamisala

Tuomioistuimen, (*poist.*) haastemiehen sekä kaupunginviskaalin ja maakunnansyyttäjän suoritteista peritään maksuja valtiolle sen mukaan kuin tässä laissa säädetään. Tätä lakia sovelletaan myös Ahvenanmaan lääninoikeudessa.

2 §

Maksulajit

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Käsittelymaksuja ovat (*poist.*) *oikeudenkäyntimaksu, hakemusmaksu* ja *toimitusmaksu.* Käsittelymaksua peritään asianosaiselta korvauksena asian käsittelystä ja suoritetuista toimenpiteistä. Käsittelymaksu sisältää korvauksen myös asiassa annettavasta ratkaisun tai välipäätöksen sisältävästä toimituskirjasta, joka voi olla pöytäkirjanote, päätös, tuomio, todistus tai muu toimituskirja. Käsittelymaksu sisältää korvauksen myös muusta asian käsittelyyn liittyvästä viranomaisen toimenpiteestä, jollei siitä lailla tai asetuksella säädetä perittäväksi eri maksua tai kustannusten korvausta.

(3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

3 §

Oikeudenkäyntimaksu

(1 mom. *poist.*)

Riita-, rikos-, alistus- ja muutoksenhakuasian, ylimääräistä muutoksenhakua koskevan asian sekä lääninoikeudessa ja vesioikeudessa myös muun lainkäyttöasian käsittelystä peritään *oikeudenkäyntimaksua* seuraavasti:

Tuomioistuin	mk
korkein oikeus	1 000
korkein hallinto-oikeus	1 000
hovioikeus	800
lääninoikeus	400
yleinen alioikeus	
— *riita-asia, jonka käsittely päättyy kirjallisessa valmistelussa, ja rikosasia*	*300*
— *riita-asia, jonka käsittely päättyy kirjallisen valmistelun jälkeen*	*750*
maaoikeus	800
vesiylioikeus	900
vesioikeus	
— hakemusasia, jos asian käsittelyyn sisältyy katselmustoimitus tai kysymyksessä on lopputarkastus	2 000
— muu asia	800
markkinatuomioistuin	1 000
työtuomioistuin	1 000

Kun ylimääräinen muutoksenhakemus hylätään *taikka* kun korkein oikeus *tai* korkein hallinto-oikeus valituslupa-asiassa ei myönnä valituslupaa, peritään vain puolet *1 momentissa* säädetystä maksusta.

Jos asian käsittely päättyy yleisessä alioikeudessa haastetta antamatta muulla kuin oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 6 §:ssä tarkoitetulla perusteella, asiassa ei peritä 1 momentissa säädettyä maksua. Jos asia muussa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa jää joko sillensä tai kokonaan tutkimatta taikka jos muutoksenhakemusta ei tutkita tai se raukeaa, oikeudenkäyntimaksua ei asianomaisessa tuomioistuimessa peritä. Oikeudenkäyntimaksua ei peritä myöskään, jos ylimääräinen muutoksenhakemus hyväksytään tai asia aineellisia kysymyksiä osaksikaan ratkaisematta palautetaan alemman viranomaisen käsiteltäväksi taikka siirretään toimivaltaiselle viranomaiselle.

4 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

5 §

Maksuvelvolliset

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Asiassa, jossa vastaaja kirjallisen vastahaasteen nojalla ajaa vastakannetta, peritään (*poist.*)

oikeudenkäyntimaksut kummaltakin osapuolelta erikseen.

(3 ja 4 mom. kuten hallituksen esityksessä)

6 §

Maksuttomat suoritteet

Tämän lain mukaisia käsittelymaksuja ei peritä:

(1—3 kohta kuten hallituksen esityksessä)

4) korkeimmassa hallinto-oikeudessa ja lääninoikeudessa sosiaaliasioissa, julkisoikeudellista palvelussuhdetta koskevissa asioissa eikä vaaleja koskevissa asioissa eikä lääninoikeudessa verotusta, *kunnallisverosta vapauttamista, valtion avustuksia* tai julkisia maksuja koskevissa asioissa;

(5 kohta kuten hallituksen esityksessä)

6) rikosasioissa, joissa virallinen syyttäjä on ajanut syytettä, *eikä kurinpitoasioissa*;

(7—10 kohta kuten hallituksen esityksessä)

11) yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain *(57/93)* mukaisissa asioissa;

(12—15 kohta kuten hallituksen esityksessä)

16) maksuttoman oikeudenkäynnin myöntämistä tai oikeudenkäyntiavustajan määräämistä koskevissa asioissa eikä oikeudenkäyntiavustajalle maksettavaa palkkiota ja kulukorvausta koskevassa asiassa (*poist.*);

(17—20 kohta kuten hallituksen esityksessä)

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

7 §

Maksuvelvollisuudesta vapaat

Tämän lain mukaisten maksujen suorittamisesta ovat vapaat:

(1 kohta kuten hallituksen esityksessä)

2) *työsuojeluviranomaiset asioissa, jotka koskevat työsuojelua*;

3) *ympäristönsuojeluviranomaiset asioissa, jotka koskevat ympäristön suojelua*;

(4 kohta kuten 2 kohta hallituksen esityksessä)

5) vieraan valtion viranomaiset, kansalaiset ja oikeushenkilöt sekä kansainväliset *toimielimet* asioissa, joita käsitellään soveltaen kansainvälistä oikeusapua tai täytäntöönpanoa koskevia sopimuksia ja säännöksiä;

(6 kohta kuten 4 kohta hallituksen esityksessä)

7) varattomaksi asianmukaisesti todistettu henkilö hänen etuaan ja oikeuttaan koskevassa asiassa; (*poist.*)

8) muutoksenhakija lääninoikeudessa, jos lääninoikeus muuttaa alemman viranomaisen päätöstä muutoksenhakijan eduksi; sekä

9) muutoksenhakija korkeimmassa hallinto-oikeudessa, *jos* korkein hallinto-oikeus muuttaa *muun* alemman viranomaisen *kuin* keskusverolautakunnan veroa tai julkista maksua koskevaa päätöstä muutoksenhakijan eduksi.

(2 ja 3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

8 ja 9 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

10 §

Maksua koskeva muutoksenhaku

Maksuvelvollinen, joka katsoo, että maksun määräämisessä on tapahtunut virhe, voi vaatia siihen oikaisua maksun määränneeltä virkamieheltä tai viranomaiselta kuuden kuukauden kuluessa maksun määräämisestä. Oikaisuvaatimuksesta annettuun päätökseen saadaan hakea *valittamalla muutosta* siltä lääninoikeudelta, jonka tuomiopiirissä *kysymyksessä olevan* viranomaisen kanslia *sijaitsee*. Valitusaika on 30 päivää luettuna siitä, kun valittaja on saanut tiedon oikaisuvaatimukseen annetusta päätöksestä. Lääninoikeuden päätökseen ei saa valittamalla hakea muutosta.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

11—13 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

14 §

Voimaantulo

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Tällä lailla kumotaan yleisen alioikeuden, maistraatin ja julkisen notaarin suoritteista perittävien maksujen perusteista 13 päivänä maaliskuuta 1987 annettu laki (285/87). *Kumottua lakia ja sen nojalla annettuja asetuksia sovelletaan kuitenkin maistraatin, julkisen notaarin ja yleisen alioikeuden osalta 1 päivään joulukuuta 1993, lukuun ottamatta uuden riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyn mukaan vireille pantuja asioita, joihin sovelletaan tätä lakia.*

Sellaisen asian käsittelystä, joka on tullut asianomaisessa viranomaisessa vireille ennen tä-

män lain voimaantuloa, peritään käsittelymaksu enintään sen suuruisena kuin siitä perittävä maksu tai leimavero olisi ollut ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleiden säännösten mukaan. Vastaavasti peritään maksua ennen lain voimaantuloa tilatuista toimituskirjoista. (*uusi 3 mom.*)

Helsingissä 15 päivänä kesäkuuta 1993

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Mattila, jäsenet Alaranta, Heikkinen, Hämäläinen, Jokiniemi, Kallis, Lahti-Nuuttila, Louvo, Luukkainen, Malm, Sasi, Savolainen, Tiuri, Turunen ja Vihriälä sekä varajäsenet Apukka, Backman, Lehtosaari, Liikkanen ja Savela.

EDUSKUNNAN
LAKIVALIOKUNTA

Helsingissä
10 päivänä kesäkuuta 1993
Lausunto n:o 1

Liite

Valtiovarainvaliokunnalle

Eduskunta on 23 päivänä lokakuuta 1992 lähettäessään hallituksen esityksen n:o 241/1992 vp laiksi tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi valtiovarainvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi samalla määrännyt, että lakivaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa valtiovarainvaliokunnalle.

Valiokunnassa ovat asian johdosta olleet kuultavina osastopäällikkö, hallitusneuvos Tuomo Rapola ja lainsäädäntöneuvos Juhani Hirvonen oikeusministeriöstä, hallitussihteeri Petri Syrjänen valtiovarainministeriöstä, esittelijäneuvos Kati Hidén korkeimmasta oikeudesta, hallintoneuvos Ismo Talikka korkeimmasta hallinto-oikeudesta, presidentti Martti Leistén Rovaniemen hovioikeudesta, lääninoikeuden tuomari Ritva Routio Uudenmaan lääninoikeudesta, kihlakunnantuomari Reino Keinonen Hollolan tuomiokunnasta, vs. pormestari Liisa Lehtiö Helsingin raastuvanoikeudesta, maaoikeustuomari Jussi Kivinen Etelä-Suomen maaoikeudesta, vesiylioikeudenneuvos Pekka Kainlauri vesiylioikeudesta, vesioikeustuomari Matti Sepponen Länsi-Suomen vesioikeudesta, puheenjohtaja, pormestari Kauko Huttunen markkinatuomioistuimesta, presidentti Olli Huopaniemi työtuomioistuimesta, veroylituomari Raimo Anttila liikevaihtovero-oikeudesta, vakuutusylituomari Juha-Veikko Hiekkaranta vakuutusoikeudesta, lakimies Hannu Helminen Uudenmaan työsuojelupiiristä, lakimies Arjo Suonperä Suomen ammattiliittojen keskusjärjestöstä, osastopäällikkö, varatuomari Antti Maijala Teollisuuden ja työnantajain keskusliitosta ja asianajaja Salme Sandström Suomen Asianajajaliitosta.

Käsiteltyään asian lakivaliokunta esittää lausuntonaan kunnioittaen seuraavaa.

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista. Samalla kumottaisiin yleisen alioikeuden, maistraatin ja julkisen notaarin suoritteista perittävien maksujen perusteista annettu laki. Esityksessä ehdotetaan myös seitsemän muun lain muuttamista.

Esityksen tarkoituksena on yhtenäistää maksujen määräämisperusteet, yksinkertaistaa maksun määräämistä, mahdollistaa nykyaikaisten kassanhoito- ja kirjanpitojärjestelmien käyttöönotto ja helpottaa kansalaisten asiointia viranomaisessa. Uudistuksen arvioidaan tehostavan viranomaisten toimintaa ja parantavan asiakaspalvelua. Uusien maksujen kertymän lasketaan kattavan suunnilleen neljäsosan tuomioistuinten kokonaiskustannuksista, kun nykyisin perustein kattavuus on yksi viidesosa.

Esityksen mukaan kaikki maksut olisivat kiinteitä. Varsinaisten oikeudenkäyntiasioiden käsittelystä perittävien oikeudenkäyntimaksujen suuruudet vahvistettaisiin laissa ja ne olisivat huomattavasti alle omakustannushinnan. Asia- ja asiakaskohtaiset maksuvapautukset pysyisivät pääpiirteittäin nykyisenlaisina. Asian käsittely työtuomioistuimessa ja markkinatuomioistuimessa muuttuisi maksulliseksi, mutta liikevaihtovero-oikeudessa ja vakuutusoikeudessa säilyisi edelleen käsittelyn maksuttomuus. Asetuksella säädettäisiin hakemusasioiden käsittelystä, toimituksista ja toimituskirjoista perittävistä maksuista, jotka olisivat enintään suoritteen tuottamisesta aiheutuvia keskimääräisiä kokonaiskustannuksia vastaavan suuruisia.

Uudistus on tarkoitettu tulemaan voimaan noin kolmen kuukauden kuluttua sen hyväksymisestä.

Valiokunnan kannanotot

Hallituksen esityksen lähtökohdista. Valtion maksuperustelain (150/92) mukaan oikeusministeriöllä on mahdollisuus päättää hallinnonalansa viranomaisten suoritteista perittävistä maksuista. Hallituksen esityksen keskeinen lähtökohta on, että tästä huolimatta on tarpeen säätää oma laki tuomioistuinten ja oikeushallintoviranomaisten keskeisistä maksuista ja niiden perusteista, koska siten voidaan parhaiten ottaa huomioon asiaan liittyvät kansalaisten oikeusturvanäkökohdat.

Valtion maksuperustelain säätämisen taustalla on pyrkimys valtion toiminnan aikaisempaa parempaan tuloksellisuuteen, vaikuttavuuteen ja taloudellisuuteen. Tätä varten pelkästään resursseihin ja normeihin pohjaavasta ohjauksesta ollaan siirtymässä tulostavoitteisiin pohjautuvaan ohjaukseen ja budjetointiin. Toiminnan maksullisuuden katsotaan yleensä edistävän tuloksellisuutta vaikuttamalla asiakkaan ja maksullista toimintaa harjoittavan yksikön käyttäytymiseen, kun asiakas punnitsee hintaa suhteessa suoritteen tarpeellisuuteen, vaihtoehtoisiin ratkaisuihin, suoritteen laatuun ja palvelutasoon. Valtion maksuperustelain mukaan valtion suoritteiden tulee yleensä olla maksullisia ja suuruudeltaan suoritteen omakustannusarvoa vastaavia. Maksu voidaan kuitenkin määrätä suoritteen omakustannusarvoa alemmaksi tai jättää kokonaan perimättä, jos siihen on muun muassa oikeudenhoitoon liittyvistä syistä perusteltua syytä.

Valiokunta katsoo, ettei valtion maksuperustelaissa omaksuttuja, liiketaloudellisesta ajattelusta peräisin olevia periaatteita voi yksioikoisesti siirtää oikeudenhoitoon, jonka tehtävänä on oikeusturvan toteuttaminen. Tulosohjauksella tavoiteltava tulos on oikeusturva; tulosvastuu on vastuuta oikeusturvasta. Oikeudenhoito kuuluukin valtion niihin perustehtäviin, jotka on pääosin rahoitettava verotuloin. Oikeudenhoidon piirissä perittävien maksujen tulee olla kohtuullisia eivätkä ne saa tosiasiallisesti estää tai rajoittaa asianosaista pääsemästä oikeuksiinsa. Omakustannusarvon perusteella laskettavat maksut muodostuisivat kohtuuttomiksi maksukykyisillekin henkilöille. Maksujen määrääminen yleisellä tasolla jonkin tietyn alennusperusteen nojalla on sekin vaikeaa, kun tavoitteeksi on asetettu samalla kohtuulliset, yksinkertaiset ja yhdenmukaiset maksut, jotka myös pysyvät kohtuullisina. Näin ollen erillisen tuomioistuinten ja oikeushallintoviranomaisten maksuja koskevan lain säätäminen on valiokunnan mielestä perusteltua.

Myös kansainvälisten ihmisoikeussopimusten periaatteet puoltavat erillisen lain säätämistä. Suomea velvoittavat ihmisoikeussopimukset eivät kiellä perimästä oikeudenkäynneistä maksua, mutta maksujen tulee kuitenkin olla kohtuullisia eivätkä ne saa tosiasiallisesti muodostua oikeudenkäynnin aloittamisen esteeksi. Sopimusten mukaan varattomille tulee antaa oikeusturvaa maksuitta.

Edellä lausutun perusteella valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosesityksin.

Alioikeusuudistuksen huomioon ottaminen. Alioikeuksia lukuun ottamatta tuomioistuimet ovat suhtautuneet esitykseen myönteisesti, koska se yksinkertaistaa maksujen perintää. Alioikeudet sen sijaan ovat ihmetelleet lakiehdotuksen tarkoitusta ja ajoitusta.

Alioikeuksien nihkeä asenne johtuu siitä, että hallituksen esitys on valmisteltu voimassa olevaa alioikeusjärjestelmää ja oikeudenkäyntimenettelyä silmällä pitäen. Alioikeusuudistus, johon kuuluu uusi organisaatio ja uusi riita-asiain menettelysäännöstö, joka puolestaan edellyttää muutoksia maksujärjestelmään, tulee voimaan 1.12.1993. Hallituksen esityksen hyväksyminen sellaisenaan johtaisi siihen, että alioikeudet joutuisivat vuoden 1993 aikana soveltamaan kolmea eri maksusäännöstöä. Tämä ei olisi järkevää varsinkaan, kun alioikeudet työskentelevät korkeapaineella selviytyäkseen taloudellisen laman aiheuttamasta ruuhkasta ja valmistautuakseen alioikeusuudistuksiin.

Valiokunta katsoo, että uusi maksulainsäädäntö voidaan saattaa alioikeuksien osalta voimaan alioikeusuudistukseen soveltuvaksi muutettuna vasta 1.12.1993. Muilta osin laki voidaan saattaa voimaan heti syksyllä.

Yksityiskohtaiset huomautukset. Valiokunta esittää seuraavat pykäläkohtaiset huomautukset ja muutosehdotukset lakiehdotusten n:ot 1 ja 2 osalta.

1. Laki tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista

1 §. Soveltamisala. Pykälän mukaan lakia

sovellettaisiin muun muassa maistraattiin ja julkiseen notaariin.

Alioikeusuudistuksen yhteydessä maistraatti lakkautetaan 1.12.1993 (L 1419/92) ja maistraatin julkiset notaarit siirretään sisäasiainministeriön hallinnonalalle väestökirjahallintoon kuuluviin rekisteritoimistoihin (L 1420/92).

Valiokunta esittää alioikeusuudistukseen liittyvänä muutoksena maistraatin ja julkisen notaarin poistamista pykälästä.

2 §. Maksulajit. Pykälän 2 momentin mukaan käsittelymaksuja ovat haastemaksu, oikeudenkäyntimaksu, hakemusmaksu ja toimitusmaksu.

Haastemaksu on voimassa olevan lain mukainen maksu ja se sisältyy myös uusiin riita-asiain menettelysäännöksiin. Haastemaksu ei kuitenkaan sovellu nykyiseen tilinpitojärjestelmään, jossa on pyritty siihen, ettei ennakkomaksuja peritä, vaan työn säästämiseksi peritään käsittelyn päätyttyä kerralla lopullinen maksu.

Kun erillisen haastemaksun periminen ei enää ole tarkoituksenmukaista, valiokunta esittää, että 2 momentista poistetaan käsittelymaksun laji haastemaksu. Kun tällaisen vakiintuneen käytännön muuttamisella kuitenkin saattaa olla ennalta arvaamattomia seurauksia, on tarpeen, että muutoksen vaikutuksia alioikeuksien kanslioiden työmäärään seurataan jonkin aikaa.

3 §. Haastemaksu ja oikeudenkäyntimaksu. Edellä 2 §:n kohdalla esitetystä seuraa, että pykälän *otsikosta* on poistettava termi haastemaksu.

Niin ikään pykälän *1 momentti*, jossa haastemaksuun sisältyvä suorite ja maksun suuruus on ehdotettu määriteltäväksi, on poistettava. Tämän johdosta pykälän momenttien numerointi muuttuu.

Pykälän *uudessa 1 momentissa* säädetään oikeudenkäyntimaksujen suuruudet. Valiokunta esittää yleisessä alioikeudessa riita- ja rikosasioissa perittävän oikeudenkäyntimaksun muuttamista niin, että maksu porrastetaan kahteen maksuluokkaan asian vaatiman käsittelyn mukaan. Maksun suuruutta määriteltäessä otetaan huomioon myös haastemaksuna perittäväksi aiottu määrä.

Valiokunta esittää, että kun riita-asian käsittely päättyy kirjallisessa valmistelussa, peritään alempi 300 markan maksu. Tällaisia asioita ovat mm. yksipuoliseen tuomioon päättyvät velkomusasiat, jotka vastaavat nykyistä maksamismääräystä.

Sama 300 markan suuruinen maksu peritään myös rikosasian käsittelystä. Koska virallisen syyttäjän ajamista rikosasioista ei 6 §:n mukaan peritä maksuja, käytännössä maksu peritään vain asianomistajan yksin ajamasta rikosasiasta. Rikosasiaa ajava asianomistaja on velvollinen huolehtimaan myös tiedoksiannoista. Tällöin haastemies, joka suorittaa asianomistajan pyytämän tiedoksiannon, perii erikseen haastetiedoksiannosta tiedoksiantomaksun.

Riita-asiaan, jossa asian käsittely päättyy vasta kirjallisen valmistelun jälkeen, valiokunta esittää korkeampaa 750 markan oikeudenkäyntimaksua. Korkeampi maksu perustuu asian käsittelyn tällöin vaatimaan huomattavasti suurempaan työmäärään kuin pelkästä kirjallisesta valmistelusta aiheutuu.

Uudessa 2 momentissa oleva viittaussäännös edelliseen momenttiin on momenttien numeroinnin muuttumisen takia tarkistettava.

Uudessa 3 momentissa on säännökset siitä, milloin oikeudenkäyntimaksua ei peritä. Uudet riita-asiain menettelysäännökset huomioon ottaen valiokunta esittää momentin alkuosan muuttamista niin, että oikeudenkäyntimaksua ei peritä yleisessä alioikeudessa, jos asian käsittely päättyy haastetta antamatta muulla kuin oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 6 §:ssä säädetyllä tavalla. Maksu siis peritään, kun tuomioistuin hylkää kanteen tuomiolla oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 6 §:n mukaisesti haastetta antamatta.

4 §. Hakemusmaksut, toimitusmaksut ja toimituskirjamaksut. Pykälän mukaan muista kuin 3 §:n mukaisista suoritteista perittävät maksut vahvistetaan asetuksella kiinteiksi ja enintään suoritteen tuottamisesta valtiolle aiheutuvien keskimääräisten kokonaiskustannusten suuruisiksi.

Pykäläehdotusta on arvosteltu sen vuoksi, että siinä säädetään perittävälle maksulle yläraja, mutta ei perusteita, milloin maksua voidaan alentaa ja kenen toimesta. Tämän takia pykälän ei ole katsottu täyttävän hallitusmuodon 62 §:ssä asetettua vaatimusta, että maksujen perusteista on säädettävä lailla.

Valiokunta toteaa, että 4 §:n nojalla on tarkoitus asetuksella säätää sellaisten alioikeuden hakemusasioiden, oikeushallintoviranomaisten erilaisten toimenpiteiden ja eri tilauksesta annettavien toimituskirjojen maksut, jotka ovat lähellä omakustannusarvoa. Maksualennuksia ja -vapautuksia ei tämän pykälän perusteella myönnetä, koska niitä koskevat

säännökset ovat lain 6 ja 7 §:ssä. Näin ollen myös maksuttomuudesta säädetään lailla ja sen antamin valtuuksin asetuksella. Valiokunta katsoo, että hallitusmuodossa asetettu vaatimus maksullisuuden ja maksujen suuruuden yleisten perusteiden säätämisestä lailla on täytetty.

5 §. Maksuvelvolliset. Edellä 2 §:n kohdalla esitetystä seuraa, että pykälän 2 momentista on poistettava käsite haastemaksu.

6 §. Maksuttomat suoritteet. Pykälän 1 momentissa luetellaan ne asiat, joissa ei peritä käsittelymaksuja. Momenttia on pidetty liian yksityiskohtaisena lain tasolla säädettäväksi.

Säännökseen on koottu ne voimassa olevat, hajallaan eri laeissa olevat maksuvapautussäännökset, joita on edelleen pidetty lakiehdotuksen periaatteet ja oikeuskäytäntö huomioon ottaen tarpeellisina. Se, että näin on jouduttu varsin yksityiskohtaiseen sääntelyyn, johtuu pääasiassa siitä, että maksuttomasta oikeudenkäynnistä annettua lakia voidaan yleisissä tuomioistuimissa soveltaa kaikkiin asiatyyppeihin, mutta hallintolainkäytön piirissä vain erikseen mainituissa harvoissa asioissa. Hallintolainkäytön puolella ei myöskään ole yleissäännöksiä eikä vakiintunutta käytäntöä julkisen viranomaisen velvollisuudesta korvata muutoksenhakijan oikeudenkäyntikulut.

Valiokunnan käsityksen mukaan pykälä on ainakin tässä vaiheessa välttämätön. Yleisluonteisemman, mutta silti riittävän kattavan säännöksen kirjoittaminen edellyttää maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain uudistamista ja hallintolainkäyttöä koskevan prosessilain valmistumista. Tässä yhteydessä valiokunta kiirehtiikin erityisesti hallintolainkäyttöä koskevaa oikeudenkäyntikululakia.

Pykälän 1 momenttiin on kuitenkin tarpeen tehdä eräitä muutoksia. Muuten säännös johtaa maksun perimiseen eräistä sellaisista nykyisin maksuttomista suoritteista, joista maksun periminen olisi uuden lainkin periaatteet huomioon ottaen kohtuutonta. Valiokunta esittää luetteloon seuraavia korjauksia:

— *4 kohtaan* lisätään kunnallisverosta vapauttamista koskevat kunnallisvalitusasiat ja valtion avustuksia koskevat asiat. Momentin perusteluja lavennetaan siten, että vaaliluettelon oikaisua koskevat asiat sisältyvät käsitteeseen vaaleja koskevat asiat,

— *6 kohtaa* täydennetään kurinpitoasioilla. Tällöin tuomioistuimissa käsitellään maksutta siviilipalvelusmiesten kurinpitoa koskevat kurinpitoasiat, sotilaita koskevat kurinpitoasiat sekä virkamiehiä koskevat kurinpitoasiat, ja

— *16 kohdasta* poistetaan sanat "kun ratkaisu tehdään hakijan eduksi". Maksun periminen maksutonta oikeudenkäyntiä koskevasta hylkäävästä ratkaisusta olisi ristiriidassa maksuttomasta oikeudenkäynnistä annetun lain 27 §:n kanssa ja johtaisi kohtuuttomiin ratkaisuihin sekä epäyhtenäiseen oikeuskäytäntöön sen mukaan, ratkaistaanko maksutonta oikeudenkäyntiä koskeva asia erikseen vai pääasian yhteydessä.

Mikäli oikeuskäytännössä ilmenee uusia asiaryhmiä, joissa maksun periminen on kohtuutonta, on pykälän 2 momentin nojalla säädettävä epäkohdat korjaava asetus ja tarvittaessa myös esitettävä lain tarkistamista.

7 §. Maksuvelvollisuudesta vapaat. Pykälän 1 momentissa luetellaan ne asianosaistahot, jotka ovat vapaat lain mukaisten maksujen suorittamisesta.

Valtion maksuperustelaissa omaksuttujen tulosvastuuta koskevien periaatteiden mukaisesti tällä säännösehdotuksella kavennetaan maksuvapaiden viranomaisten ja asianosaisten piiriä nykyiseen verrattuna. Valtion viranomaisista ainoastaan oikeusministeriön hallinnonalan viranomaiset sekä syyttäjä-, ulosotto- ja poliisiviranomaiset ovat maksuista vapaita. Kaikki muut valtion viranomaiset ovat maksuvelvollisia, ellei muualla ole erikseen toisin säädetty.

Valiokunta on kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että työsuojelupiiriltä sekä ympäristönsuojeluviranomaisilta, joiden tehtävänä on nimenomaisesti eri lakien perusteella valvoa työsuojelusäännösten sekä vesi- ja ympäristönsuojelusäännösten noudattamista, on poistettu maksuvapautus. Tätä on perusteltu sillä, että tulosohjaukseen liittyvänä pyrkimyksenä on kohdentaa viranomaisen toiminnasta aiheutuvat kaikki kustannukset ao. viranomaisen suoritettaviksi, jotta pystyttäisiin hahmottamaan toiminnan aiheuttamat kokonaismenot.

Valiokunta ei pidä esityksessä tältä osin omaksuttua kantaa asianmukaisena. Työsuojeluviranomaiset sekä ympäristönsuojeluviranomaiset suorittavat erikoisosaamisensa perusteella hallinnonalallaan yhteiskunnallisesti merkittävää valvontaa, joka on luonteeltaan sekä ennakkoehkäisevää että jälkikontrollia. Valvonnassa tarvittavan aineiston hankkimisen sitominen ao. viranomaisen määrärahoihin olisi omi-

aan heikentämään valvonnan tasoa ja tehoa. Maksuvapautuksella ei sen sijaan olisi sanottavaa merkitystä hallinnonalan tulokertymään.

Valiokunta on myös kiinnittänyt huomiota kohtuuttomuuksiin, jotka johtuvat hallintolainkäyttöä koskevien oikeudenkäyntikulusäännösten puuttumisesta. Valittaja voi joutua lääninoikeudessa maksamaan oikeudenkäyntimaksun, vaikka hän voittaa asian. Näin tapahtuu esimerkiksi silloin, kun lääninoikeus kumoaa alemman viranomaisen päätöksen, jolla valittajalle on väärin perustein määrätty jokin hallinnollinen seuraamus, taikka kun lääninoikeus puuttuu päätökseen, jolla alempi viranomainen on mennyt toimivaltaansa ulommaksi tai joka on syntynyt väärässä järjestyksessä.

Valiokunta esittää, että 1 momenttiin lisätään *uudet kohdat*, joiden perusteella työsuojelua sekä ympäristönsuojelua hoitavat viranomaiset vapautetaan maksujen suorittamisvelvollisuudesta. Maksuvapautus koskee myös ympäristönsuojelua hoitavia kunnallisia viranomaisia. Edelleen valiokunta esittää, että momenttiin lisätään *uusi kohta*, jonka mukaan muutoksenhakijalta ei peritä lääninoikeudessa maksua silloin, kun lääninoikeus muuttaa alemman viranomaisen päätöstä muutoksenhakijan eduksi. Samalla momentin 3 ja 6 kohdan kieliasua on syytä korjata.

10 §. Maksua koskeva muutoksenhaku. Pykälässä on säännökset oikaisun hakemisesta maksun määräämiseen. Valiokunta esittää pykälän kieliasun korjaamista ehdotettua sujuvammaksi.

11 §. Maksujen tarkistaminen. Pykälän mukaan oikeudenkäyntimaksujen suuruus tarkistetaan kolmivuotiskausittain asetuksella rahan arvon muutosta vastaavasti.

Valiokunta toteaa, että pykälän mukaan maksuja voidaan myös alentaa, mikäli rahan arvon muutos edellyttää sitä.

14 §. Voimaantulo. Pykälässä on tavanomaiset voimaantulo- ja siirtymäsäännökset. Säännöksissä on otettava huomioon alioikeusuudistuksen siirtymävaihe. Valiokunta esittää seuraavaa:

Pykälän *1 momentissa* lain voimaantulopäivä on jätetty avoimeksi. Tavoitteena on kuitenkin, että laki saataisiin voimaan 1 päivänä syyskuuta 1993.

Pykälän *2 momentissa* ehdotetaan kumottavaksi voimassa oleva maksulaki. Alioikeusuudistuksen takia säännöstä on täydennettävä niin, että tätä kumottavaa lakia ja sen nojalla annettua asetusta sovelletaan kuitenkin yleisen alioikeuden, maistraatin ja julkisen notaarin osalta 1.12.1993 saakka. Tämän lisäksi on otettava huomioon, että alioikeusuudistuksen siirtymäsäännöksiä koskevassa hallituksen esityksessä n:o 79 ehdotetaan säädettäväksi, että riita-asia voidaan ottaa käsiteltäväksi uuden oikeudenkäymiskaaren mukaan jo ennen 1.12.1993. Tällaisista asioista on luontevaa periä uuden maksulain mukainen maksu. Momenttiin on siten lisättävä myös tätä koskeva säännös.

Pykälän 2 momentin loppuosa siirretään säännösten selkeyttämiseksi *uudeksi 3 momentiksi*. Samalla sitä muutetaan niin, että sellaisen asian käsittelystä, joka on tullut asianomaisessa viranomaisessa vireille ennen lain voimaantuloa, peritään käsittelymaksu enintään sen suuruisena kuin siitä perittävä maksu tai leimavero olisi ollut ennen tämän lain voimaantuloa. Maksua ei siis perittäisi asian vireille tullessa voimassa olleiden säännösten mukaan, koska varsinkin muutoksenhakutuomioistuimissa on useitakin vuosia vireillä olleita ratkaisemattomia asioita, joiden jokaisen osalta olisi hankalaa erikseen selvittää vireilletuloajankohtana sovellettavat maksujen ja leimaveron määrät.

2. Laki oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta

Valiokunnan edellä esittämän haastemaksun poistamisen takia oikeudenkäymiskaaren uusiin riita-asiainmenettelyä koskeviin säännöksiin on tehtävä useampia tarkistuksia. Lakiteknisistä syistä lakivaliokunta ei esitä niitä tässä yhteydessä, vaan tulee ehdottamaan tarvittavien muutosten tekemistä hallituksen esitykseen n:o 79 sisältyvässä laissa oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta.

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta esittää kunnioittavasti lausuntonaan,

että hallituksen esitykseen sisältyvät lakiehdotukset hyväksyttäisiin ottaen huomioon, mitä edellä tässä lausunnossa on esitetty. Tällöin lakiehdotus n:o 1 olisi seuraavan sisältöinen:

1.

Laki

tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Soveltamisala

Tuomioistuimen, (*poist.*) haastemiehen sekä kaupunginviskaalin ja maakunnansyyttäjän suoritteista peritään maksuja valtiolle sen mukaan kuin tässä laissa säädetään. Tätä lakia sovelletaan myös Ahvenanmaan lääninoikeudessa.

2 §

Maksulajit

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Käsittelymaksuja ovat (*poist.*) *oikeudenkäyntimaksu, hakemusmaksu* ja *toimitusmaksu.* Käsittelymaksua peritään asianosaiselta korvauksena asian käsittelystä ja suoritetuista toimenpiteistä. Käsittelymaksu sisältää korvauksen myös asiassa annettavasta ratkaisun tai välipäätöksen sisältävästä toimituskirjasta, joka voi olla pöytäkirjanote, päätös, tuomio, todistus tai muu toimituskirja. Käsittelymaksu sisältää korvauksen myös muusta asian käsittelyyn liittyvästä viranomaisen toimenpiteestä, jollei siitä lailla tai asetuksella säädetä perittäväksi eri maksua tai kustannusten korvausta.

(3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

3 §

Oikeudenkäyntimaksu

(1 mom. *poist.*)

Riita-, rikos-, alistus- ja muutoksenhakuasian, ylimääräistä muutoksenhakua koskevan asian sekä lääninoikeudessa ja vesioikeudessa myös muun lainkäyttöasian käsittelystä peritään *oikeudenkäyntimaksua* seuraavasti:

Tuomioistuin	mk
korkein oikeus	1 000
korkein hallinto-oikeus	1 000
hovioikeus	800
lääninoikeus	400
yleinen alioikeus	
— *riita-asia, jonka käsittely päättyy kirjallisessa valmistelussa, ja rikosasia*	*300*
— *riita-asia, jonka käsittely päättyy kirjallisen valmistelun jälkeen*	*750*
maaoikeus	800
vesiylioikeus	900
vesioikeus	
— hakemusasia, jos asian käsittelyyn sisältyy katselmustoimitus tai kysymyksessä on lopputarkastus	2 000
— muu asia	800
markkinatuomioistuin	1 000
työtuomioistuin	1 000

Kun ylimääräinen muutoksenhakemus hylätään *taikka* kun korkein oikeus *tai* korkein hallinto-oikeus valituslupa-asiassa ei myönnä valituslupaa, peritään vain puolet *1 momentissa* säädetystä maksusta.

Jos asian käsittely päättyy yleisessä alioikeudessa haastetta antamatta muulla kuin oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 6 §:ssä tarkoitetulla perusteella, asiassa ei peritä 1 momentissa säädettyä maksua. Jos asia muussa ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa jää joko sillensä tai kokonaan tutkimatta taikka jos muutoksenhakemusta ei tutkita tai se raukeaa, oikeudenkäyntimaksua ei asianomaisessa tuomioistuimessa peritä. Oikeudenkäyntimaksua ei peritä myöskään, jos ylimääräinen muutoksenhakemus hyväksytään tai asia aineellisia kysymyksiä osaksikaan ratkaisematta palautetaan alemman viranomaisen käsiteltäväksi taikka siirretään toimivaltaiselle viranomaiselle.

4 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

5 §

Maksuvelvolliset

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Asiassa, jossa vastaaja kirjallisen vastahaasteen nojalla ajaa vastakannetta, peritään (*poist.*) oikeudenkäyntimaksut kummaltakin osapuolelta erikseen.

(3 ja 4 mom. kuten hallituksen esityksessä)

6 §

Maksuttomat suoritteet

Tämän lain mukaisia käsittelymaksuja ei peritä:

(1—3 kohta kuten hallituksen esityksessä)

4) korkeimmassa hallinto-oikeudessa ja lääninoikeudessa sosiaaliasioissa, julkisoikeudellista palvelussuhdetta koskevissa asioissa eikä vaaleja koskevissa asioissa eikä lääninoikeudessa verotusta, *kunnallisverosta vapauttamista, valtion avustuksia* tai julkisia maksuja koskevissa asioissa;

(5 kohta kuten hallituksen esityksessä)

6) rikosasioissa, joissa virallinen syyttäjä on ajanut syytettä, eikä *kurinpitoasioissa*;

(7—10 kohta kuten hallituksen esityksessä)

11) yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain *(57/93)* mukaisissa asioissa;

(12—15 kohta kuten hallituksen esityksessä)

16) maksuttoman oikeudenkäynnin myöntämistä tai oikeudenkäyntiavustajan määräämistä koskevissa asioissa eikä oikeudenkäyntiavustajalle maksettavaa palkkiota ja kulukorvausta koskevassa asiassa (*poist.*);

(17—20 kohta kuten hallituksen esityksessä)

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

7 §

Maksuvelvollisuudesta vapaat

Tämän lain mukaisten maksujen suorittamisesta ovat vapaat:

(1 kohta kuten hallituksen esityksessä)

2) työsuojeluviranomaiset asioissa, jotka koskevat työsuojelua;

3) ympäristönsuojeluviranomaiset asioissa, jotka koskevat ympäristön suojelua;

(4 kohta kuten 2 kohta hallituksen esityksessä)

5) vieraan valtion viranomaiset, kansalaiset ja oikeushenkilöt sekä kansainväliset *toimielimet* asioissa, joita käsitellään soveltaen kansainvälistä oikeusapua tai täytäntöönpanoa koskevia sopimuksia ja säännöksiä;

(6 kohta kuten 4 kohta hallituksen esityksessä)

7) varattomaksi asianmukaisesti todistettu henkilö hänen etuaan ja oikeuttaan koskevassa asiassa; (*poist.*)

8) muutoksenhakija lääninoikeudessa, jos lääninoikeus muuttaa alemman viranomaisen päätöstä muutoksenhakijan eduksi; sekä

9) muutoksenhakija korkeimmassa hallinto-oikeudessa, *jos* korkein hallinto-oikeus muuttaa *muun* alemman viranomaisen *kuin* keskusverolautakunnan veroa tai julkista maksua koskevaa päätöstä muutoksenhakijan eduksi.

(2 ja 3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

8 ja 9 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

10 §

Maksua koskeva muutoksenhaku

Maksuvelvollinen, joka katsoo, että maksun määräämisessä on tapahtunut virhe, voi vaatia siihen oikaisua maksun määränneeltä virkamieheltä tai viranomaiselta kuuden kuukauden kuluessa maksun määräämisestä. Oikaisuvaatimuksesta annettuun päätökseen saadaan hakea *valittamalla muutosta* siltä lääninoikeudelta, jonka tuomiopiirissä *kysymyksessä olevan* viranomaisen kanslia *sijaitsee*. Valitusaika on 30 päivää luettuna siitä, kun valittaja on saanut tiedon oikaisuvaatimukseen annetusta päätöksestä. Lääninoikeuden päätökseen ei saa valittamalla hakea muutosta.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä)

11—13 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

14 §

Voimaantulo

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Tällä lailla kumotaan yleisen alioikeuden, maistraatin ja julkisen notaarin suoritteista perittävien maksujen perusteista 13 päivänä maaliskuuta 1987 annettu laki (285/87). *Kumottua lakia ja sen nojalla annettuja asetuksia sovelletaan kuitenkin maistraatin, julkisen notaarin ja yleisen alioikeuden osalta 1 päivään joulukuuta 1993, lukuun ottamatta uuden riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyn mukaan vireille pantuja asioita, joihin sovelletaan tätä lakia.*

Sellaisen asian käsittelystä, joka on tullut asianomaisessa viranomaisessa vireille ennen tämän lain voimaantuloa, peritään käsittelymaksu enintään sen suuruisena kuin siitä perittävä maksu tai leimavero olisi ollut ennen tämän lain voimaantuloa voimassa olleiden säännösten mukaan. Vastaavasti peritään maksua ennen lain voimaantuloa tilatuista toimituskirjoista. (*uusi 3 mom.*)

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Lax, varapuheenjohtaja Halonen ja jäsenet Hassi, Häkämies, Kallis, Komi, Lehtinen, Mäkelä, Polvi, Savela, Suhola, Tykkyläinen ja Viljanen.
